

DE RECHTER EN DE NIET VERSCHENEN RAADSMAN

Het recht op effectieve rechtsbijstand van een raadsman, zoals gewaarborgd in artikel 6 lid 3 onder c EVRM, lijkt in de Nederlandse rechtspraak steeds meer aan betekenis te winnen. Zo heeft de Hoge Raad op 1 juli jl. bepaald dat het belang van het recht op verdediging dusdanig groot is dat de onverklaarde afwezigheid van de raadsman tot onderzoek noopt.

In deze zaak was de appel-dagvaarding niet in persoon betekend. Blijkens de stukken was een afschrift aan raadsman verstrekt op 31 oktober 1995. Ter terechtzitting van 27 november 1995 waren noch de verdachte, noch de raadsman van de verdachte, die ambtshalve was toegevoegd, ter terechtzitting aanwezig. Het Hof constateerde dat de raadsman van de verdachte tijdig in kennis was gesteld van de behandeling van de zaak ter terechtzitting, verleende vervolgens verstek tegen de niet-verschene verdachte en ging met de behandeling van de zaak verder. De verdachte werd veroordeeld tot een aanzienlijke gevangenisstraf.

In cassatie werd aangevoerd dat het Hof de artikelen 51 Sv en 6 lid 1 juncto lid 3 sub c EVRM had geschonden. Artikel 51 Sv bepaalt onder andere dat van alle stukken die ingevolge het Wetboek van Strafvordering ter kennis van de verdachte worden gebracht, de raadsman onverwijld afschrift ontvangt. Uit de stukken bleek niet dat de raadsman ook een afschrift van die dagvaarding had ontvangen. Uit de aantekening op het dubbel van de dagvaarding volgde slechts dat een afschrift aan de raadsman was verstrekt. Nu de dagvaarding aan verdachte niet in persoon was betekend en noch verdachte noch zijn raadsman ter terechtzitting aanwezig waren, had het Hof - zoals in cassatie werd gesteld - zich er van behoren te vergewissen of artikel 51 Sv was nageleefd.

Voorts werd aangevoerd dat het recht van een verdachte op verdediging een van de grondslagen is van een eerlijk proces. De Staat dient er toezicht op te houden dat het proces eerlijk verloopt en dat, waar nodig, adequate rechtsbijstand wordt verleend. Het enkele aanstellen van een advocaat ter verdediging van een verdachte, brengt niet reeds met zich mee dat aan artikel 6 lid 3 sub c EVRM is voldaan.

Het niet ter terechtzitting aanwezig zijn van de raadsman kan - bijzondere omstandigheden daar gelaten - als falen van de raadsman worden beschouwd. Ingevolge het Stanford-arrest kunnen lidstaten hiervoor verantwoordelijk worden gehouden, indien het falen overduidelijk is of voldoende onder hun aandacht wordt gebracht.

Nu - gezien de afwezigheid - over-duidelijk bleek dat de raadsman zijn plicht tot rechtsbijstand verregaand verzaakte en daarmee het recht op verdediging van de verdachte illusoir maakte, had het Hof een onderzoek behoren in te stellen naar de reden van afwezigheid van de raadsman. De Advocaat-Generaal (A-G) was een andere mening toegedaan. Gezien de aantekening op het dubbel van de dagvaarding, mocht het Hof er vanuit gaan dat het afschrift de raadsman ook had bereikt. In de vaststelling van het Hof dat de raadsman tijdig in kennis was gesteld van de behandeling van verzoekers zaak ter terechtzitting in hoger beroep, ligt het oordeel besloten dat artikel 51 Sv is nageleefd. Daarom behoeft het Hof volgens de A-G niet te onderzoeken waarom de raadsman afwezig was of het onderzoek te schorsen, temeer nu er geen sprake was van bijzondere omstandigheden.

In reactie op het cassatiemiddel stelt de Hoge Raad dat de overweging van het Hof dat de raadsman van verdachte tijdig in kennis is gesteld van de behandeling van de zaak blijkens de stukken alleen stoelt op de aantekening op het dubbel van de dagvaarding. Vervolgens overweegt de Hoge Raad: 'Dat het belang van het recht op verdediging zodanig groot is dat de onverklaarde afwezigheid van de raadsman, niettegenstaande een aantekening zoals op het dubbel van de dagvaarding, noopt tot onderzoek of de raadsman mag worden geacht op de hoogte te zijn van dag en tijdstip waarop het onderzoek ter terechtzitting wordt gehouden. Uit het proces-verbaal van de terechtzitting, noch uit het arrest van het Hof blijkt dat het Hof een dergelijk onderzoek heeft ingesteld, zodat het er in cassatie voor moet worden gehouden dat dit niet is geschied. Nu het Hof de behandeling van de zaak ook niet heeft aangehouden, leidt dit verzuim tot nietigheid van het onderzoek.'

Deze uitspraak past in de lijn van jurisprudentie, zoals eerder door de Hoge Raad uitgestippeld. Naar aanleiding van de uitspraken van het Europese Hof van de Rechten van de Mens inzake Lala en Pelladoah oordeelde de Hoge Raad dat een raadsman de mogelijkheid moet krijgen zijn ter terechtzitting afwezige client te verdedigen. Ongeacht de reden van afwezigheid van de verdachte moet de raadsman steeds de mogelijkheid worden geboden de verdediging te voeren en in die zin bijstand aan de verdachte te verlenen. De wetgever heeft deze visie inmiddels overgenomen. Ter effectuering van het recht op bijstand van een raadsman, zoals gewaarborgd in artikel 6 lid 3 sub c EVRM, is nationaalrechtelijk artikel 51 Sv van groot belang. Recentelijk heeft de Hoge Raad aan dit artikel een extensieve uitleg gegeven. In die zaak, een Wegenverkeerswetzaak, had zich voor de hoofdzaak zelf nog geen raadsman gesteld. In een beklagprocedure teneinde het inbeslaggenomen rijbewijs terug te krijgen, was wel een raadsman opgetreden. Waarom de raadsman zich ook niet in de hoofdzaak had gesteld, blijkt niet uit de stukken. Duidelijk was wel dat ten behoeve van de Wegenverkeerswetproblematiek verdachte zich in elk geval tot een raadsman had gewend. De hoofdzaak werd bij verstek afgedaan. De raadsman, die zich oorspronkelijk had gesteld in de beklagzaak, was niet opgeroepen, noch was aan hem enige mededeling gedaan van een zitting. De Hoge Raad oordeelde dat indien uit enig in het dossier aanwezig stuk aan de rechter of de andere justitiële autoriteiten kan blijken dat de verdachte voorzien is van rechtsbijstand door een raadsman, deze raadsman dan ook als zodanig dient te worden erkend. Dit betekent ook dat aan deze raadsman een afschrift van de inleidende dagvaarding dient te worden gezonden.

In haar arrest van 7 mei 1996 overweegt de Hoge Raad dat het in het belang van de verdachte gegeven voorschrift, zoals vermeld in de tweede zin van artikel 51 Sv, van zo wezenlijke betekenis is, dat de niet-nakoming daarvan geacht moet worden aan een geldige behandeling van de zaak ter terechtzitting buiten tegenwoordigheid van de verdachte en diens raadsman in de weg te staan. Dit, behoudens het geval dat door de rechter, voor wie de zaak is aangebracht, in redelijkheid kan worden aangenomen dat de verdachte er geen prijs op heeft gesteld ter terechtzitting te verschijnen en/of aldaar door zijn raadsman het woord ter verdediging te laten voeren. Gezien de trend die de Hoge Raad in de laatste twee jaren heeft ingezet, gaat het arrest van 1 juli 1997 weer een stap verder.

In feite creëert de Hoge Raad bij de afwezigheid van de - uit de stukken bekende - raadsman een onderzoeksplicht. Dit betekent dat, indien de raadsman bij aanvang ter terechtzitting niet aanwezig is, de rechter een onderzoek zal moeten instellen naar het feit of de raadsman wel op de hoogte is van de zittingsdag en -tijd en dat de rechter van dit onderzoek blijkt dient te geven in het zittingsproces-verbaal. Indien uit een dergelijk onderzoek bijvoorbeeld blijkt dat de raadsman is vertraagd, hij de zitting is

vergeten of geen contact meer heeft met client en daarom niet is verschenen, zal de gerechtelijke instantie naar onze mening de belangen van verdachte en ". met name zijn recht op verdediging c.q. zijn-, recht op bijstand door een raadsman moeten waarborgen door de zaak aan te houden of, in het geval de raadsman vertraagd is, enige flexibiliteit in het zittingsrooster dienen te betrachten. Temeer, nu de rechterlijke instanties deze flexibiliteit ook van de advocatuur verwachten. Het lijkt ons echter wel gepast dat raadslieden die zich hebben gesteld en niet voornemens zijn ter terechtzitting rechtsbijstand te verlenen, de gerechtelijke instantie daarvan op de hoogte stellen.